

**KONGL. MAJ:TS**

*Befallningshafvandes*

uti

**ÖREBRO LÄN**

till

*KONGL. MAJ:T*

i underdånighet afgifne

**FEM-ÅRS-BERÄTTELSE,**

för Åren 1827, 1828, 1829, 1830 och 1831.

---

**STOCKHOLM,**

Tryckt hos H. G. NORDSTRÖM, 1834.

## INLEDNING TILL

### **Kongl. Maj:ts befallningshafvandes femårsberättelse för åren ... – Stockholm, 1823-1857.**

#### **Täckningsår: 1817/1821-1851/55.**

Kungl. Maj:ts överståthållares i Stockholms stad och Kungl. Maj:ts befallningshavandes i Sveriges län till Kungl. Maj:t femårsberättelser. Vissa femårsperioder finns även tabellbilagor.

Berättelserna innehåller följande avdelningar:

- Länets allmänna beskaffenhet
- Innevånare
- Näringar
- Politisk författning
- Städer

#### **Efterföljare:**

Bidrag till Sveriges officiella statistik. H, Kungl. Maj:ts befallningshavandes femårsberättelser, jämte Sammandrag för åren ... på Nådigaste befallning utarbetad och utgivet av Statistiska centralbyrån. – Stockholm, 1863-1912. Täckningsår: 1856/60-1901/05 = N.F., [1]-10.

Kongl. Maj:ts Befallningshafvandes uti Örebro Län till Kongl. Maj:t i underdånighet afgifne Fem-Års-berättelse, för Åren 1827, 1828, 1829, 1830, 1831.

Digitaliserad av Statistiska centralbyrån (SCB).

Vid digitaliseringen har en innehållsförteckning skapats och lags till.

**KONGL. MAJ:TS**

*Befallningshafvandes*

uti

**ÖREBRO LÄN**

till

*KONGL. MAJ:T*

i underdånighet afgifne

**FEM-ÅRS-BERÄTTELSE,**

för Åren 1827, 1828, 1829, 1830 och 1831.

---

**STOCKHOLM,**

Tryckt hos H. G. NORDSTRÖM, 1834.



## INNEHÅLL

### Underdånig berättelse

|                                                                                          | Sid. |
|------------------------------------------------------------------------------------------|------|
| 1:o Länets Allmänna beskaflenhet.....                                                    | 4.   |
| 2:o Länets Innevånare.....                                                               | 4.   |
| 3:o Näringar.....                                                                        | 6.   |
| Jordbruket.....                                                                          | 6.   |
| Bergsbruket.....                                                                         | 10.  |
| Isåsa Silfver-, Bly- och nu mera äfven Koppar-<br>Grufva, i Lerbäckes Socken.....        | 10.  |
| Helleforss Silfvergrufva och Krigskärns<br>Silfvermalmfält, uti Ljusnarsbergs Socken.... | 10.  |
| Cobolt-Grufvorne.....                                                                    | 10.  |
| Jernmalms-Grufvorne.....                                                                 | 11.  |
| Tackjerns-tillverkningen.....                                                            | 12.  |
| Stångjerns- och Manufactur-Smidet.....                                                   | 13.  |
| Dylta Svafvelbruk.....                                                                   | 13.  |
| Latorps eller Beatøe Christinøe Alunverk.....                                            | 13.  |
| Risbacka och Ridkärns Rödfärgs-Verk.....                                                 | 14.  |
| Lindbacka och Åmmebergs Pappers-Bruk.....                                                | 14.  |
| Torps Pottaske-Bruk.....                                                                 | 14.  |
| Binäringar.....                                                                          | 14.  |
| 4:o Politisk Författning.....                                                            | 14.  |
| Kammarverk.....                                                                          | 14.  |
| Stats-Bidragen.....                                                                      | 17.  |
| Rustning och Roteri.....                                                                 | 17.  |
| Politi.....                                                                              | 20.  |
| 5:o Städerne.....                                                                        | 22.  |
| Folkmängden enligt 1830 års Mantals-längder.....                                         | 23.  |

### Tabellbilaga

Tabell för Landet inom Örebro Län

Tabell för Städerne inom Örebro Län



## **Stormächtigste Allernådigste Konung!**

Tiden är inne, då Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvande för Tredje gången bör till Eder Kongl. Maj:t i underdånighet afgifva den uti Eders Kongl. Maj:ts Nådiga Circulaire af den 17 April 1821 anbefalda underdåniga Berättelse, angående Länets tillstånd i Ekonomiskt och Statistiskt hänseende; Och det är af sådan anledning, som Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvande nu, efter att ifrån underlydande Embetsmyndigheter och Tjenstemän i Orten hafva infordrat de upplysningar, hvaraf Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvande ansett sig i behof, för att, så fullständigt som möjligt, kunna fullgöra detta sitt viktiga åliggande, underdånigst utbedjer sig, att få fästa Eders Kongl. Maj:ts Nådiga uppmärksamhet på den ställning, deruti Jord- och Bergsbruket, jemte öfrige Näringar i Länets, under senast förflutne Fem år sig befunnit, samt de omständigheter, som, i ett eller annat afseende, härtill må anses hafva bidragit. —

Utaf de ännen, som, jemlikt högstberörde, samt Eders Kongl. Maj:ts Nådiga Circulaire af den 14 Növenber 1827 och den 17 April 1828, skola i Berättelsen upptagas, förekommer:

### 1:o Länets Allmänna beskaffenhet:

Deruti hafva några förändringar, sedan 1828 års Berättelse till Eder Kongl. Maj:ts i underdånighet afgafs, icke inträffat; hvadan Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvande torde i Näder tillåtas åberopa hvad denne och 1822 års Berättelse härom innehålla.

### 2:o Länets Innevånare:

År 1830 besteg sig folkmängden, enligt Mantals-Längderne, till 109,212 personer. Deraf erlade 26,344 af Mans- och 28,848 af Qvinskönet, tillsammans 55,192 personer, Mantalspenningar. Härifrån voro åter befriade, af serskilde orsaker, 4,741 af Mans- och 8,283 af Qvinskönet, samt under-årige 19,843 af Mans- och 21,153 af Qvinskönet, eller tillhopa, 54,020 personer. Enligt samma års Qvinqvennii-Tabeller utgjorde deremot Länets folkmängd 115,910 personer. Den olikhet som sålunda visar sig emellan Mantals- och Qvinqvennii-Tabellerne skulle kunna förklaras derutaf, att en mängd vanartige eller sysslolösa personer förvägrats Mantalskrifning i den ort, hvarest de sig uppehålla, och derföre icke blifvit uti Mantals-Längderne upptagne, eburu de icke dessmindre måste i kyrkoböckerne qvarstå; Men, enär skiljaktigheten synes för stor för att allena kunna upptaga en slik class af menniskor, lärar ännu den anmärkte olikheten till största delen få tillskrifvas en mindre noggrannhet vid sjelfva Skattskrifnings-förrättningarne. Efter hvad emellertid så väl Mantals-Längderne som Qvinqvennii-Tabellerne upplysa, har folkmängden ifrån år 1825 till och med 1830 betydligt förökadt sig, enligt Qvinqvennii-Tabellerne med icke mindre än 6,945 personer; en tillväxt, hvilken, lika med den, som under de föregående fem åren ägde rum, egentligen varit rådande inom den arbetande personalen; Men denne tillökning i folknummern har, enligt hvad Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvande i föregående Berättelser jemväl haft Näden anmärka, ej gått i bredd med ett ökad välstånd inom den class, der densamma visat sig. Lättheten till bosättning, låga pris å Spannemålen och andre födoämnen, samt nästan aldrig saknad tillfälle till arbetsförtjenst hafva föranledt allt för tidiga giftermål, och desse åter, inom antalet af någre få år,



en skara af barn inom hvarje sådant hushåll. När det sedermera icke bliver möjligt för mannen, som, för barnens skull, saknar understödet af hustruns arbetsförmåga, att ensam, utan den största ansträngning, med sitt arbete fylla behofven inom huset, måste stundom inträffa, att han förlorar modet och öfverlemnar sig åt hoglösheten, som, oftare återkommen, slutligen uttränger arbetslusten och störtar honom, med hustru och barn, i eländet. — Att en sådan befolkningens tillökning ej kan lända Landet till någon bättnad, är icke tvist underkastadt; men medlet att tjenligen hämma denna öfverflödspopulation synes icke lätt att uppfinna, så vida ej en icke obetydlig inskränkning i jordägarens rätt att anlägga Torp och backstugor skulle kunna medgifvas. —

Detta oakadt fortfar ännu välmågan att i mer och mindre mån vara rådande inom Bergslagsorterna, och i Landslagen har den jordägande Allmogen i allmänhet sin bergning, fastän ganska få af dem äro förmögne.

Ehuru fallenheten hos den arbetande classen för starka drycker ej torde få anses i aftagande, synnerligen i Bergslagerne, der omåttligt bränvinssupande ännu som oftast äger rum, vågar jag likväl tro, att denna böjelse icke tilltagit; och har jag ansett mig härvid i underdånighet icke böra lemna obemäkt hvad synbart inflytande Sädes- och de deraf följande bränvinsprisen visat sig äga på antalet af de fylleri-förseelser, som härstädes de senare åren blifvit åtalade. År 1828, när rågen föll ända till vanværdet, tre R:dr Banco tunnan, och 1829, derunder spanmålsprisen först emot årets slut stego till någon höjd, utgjorde för dryckenskap botfålde, förstnämnde år 67, och 1829, 70 personer. 1830 deremot, då årsväxten knappast var medelmåttig och verkningarne af 1829 års svagare skörd således svårare, uppgick antalet af för fylleri dömda endast till 18; samt år 1831 till icke flere än 21; men 1832 åter, när priset å rågen föll från 13 till 6 R:dr Banco Tunnan, 37 personer. — Häraf borde man med tämmelig säkerhet kunna antaga, att ett ständigt fortfarande högt pris å bränvinet skulle uti icke ringa mon verka till förminskning af dryckenskapsbrotten.

Det kraftigaste hindret emot fylleriets aftagande, synes likväl för närvarande ligga uti långsamheten i lönnkrögarens bestraffning; ett förhållande, som är en oundviklig följd af oloflig bränvins-försäljnings åtalande och afdömande vid de Allmänna Domstolarne. Med minsta kännedom om rättegången vid Härads-Rätterne skall den oberättigade bränvins-försäljaren i flere år kunna aflägsna bestraffningen för sitt lagbrott; Och när omsider bötesbeloppet uttages, uppgår detta knappast till den afgift, som af honom

för ett år erläggas bordt, om minuteringsen varit tillåten. Häraf måste naturligen förakt för de stadgade straffbestämmelserne hos Förbrytaren uppkomma, tillfällen till fyllier förökas, och liknöjdheten uttränga tjensten hos den allmänna Åklagaren, som under lagsökningstiden, utan att kunna sådant förhindra, måste åse, huru förbrytelsen oförsynt fortsättes, och uti den honom slutligen tillkommande andel i de böter, hvartill Lönnkrögaren under tiden, på mångfaldigt sätt, gjort sig förfallen, sällan ser sine kostnader, än mindre sitt besvär ersatt. Jag håller alltså i underdånighet före, att frågor om oloflig bränvins-försäljning åter böra behandlas, på sätt, före Eders Kongl. Maj:ts Nådiga Förordning af den 25 Junii 1830, gällande var; befarande, att derest Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvande ej å nyo kommer i tillfälle, att på samma gång till ansvar befordre Lönnkrögaren och den hos honom omåttligt bränvinssupande, Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvande, förr eller senare, skall blifva urständsat, att vederbörligen fullgöra hvad Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvande i 60 §. af högstberörde Nådiga Förordning fått sig anbefaldt, samt, oakadt det strängaste handhafvande af Författningen emot fylleri och dryckenskap, förgäfvess bjuda till att förekomma dess tilltagande.

### 3:o Näringar:

*Jordbruket*: utgör hufvudnäringen inom den egentliga Nerikes-Provincen, och idkas utaf största delen af Länets innevånare.

Under den tid, som förflutit sedan sista Berättelsen i underdånighet afgafs, har jordbrukaren skördat tvänne ymnige och tvänne försvarlige grödor. Endast år 1829 var årsväxten något under medelmåttan, utan att likväl deraf, genom saknad tillgång på Spannemål, någon förlägenhet för orten inträffade.

Ehuru uti Landtmanna-producternes fortfarande låga pris, närvarande tid icke erbjuder någon uppmuntran till odlings-företag, verkställas likväl sådane allmänt nog, fastän, med ganska få undantag, endast i smärre skala; och träffar man nu, äfven hos Allmogen, oftare än fordom, af ädlare foderslag beväxte ängsmarker.

Länets hemmantal utgör, enligt i underdånighet bilagde Tabell, närmare 2,802 mantal; och årliga utsädet vid dessa hemman, samt tillhörande Torp och Lägenheter, har blifvit beräknadt:

|                                                                  |        |   |    |   |   |   |   |   |       |          |
|------------------------------------------------------------------|--------|---|----|---|---|---|---|---|-------|----------|
| Af Hvete till 769 tunnor 28 kappar, eller på hemmanet i medeltal |        |   |    |   |   |   |   |   |       | 8 kap:r  |
| — Råg                                                            | 19,618 | — | 13 | — | — | — | — | — | 7 T:r | —        |
| — Korn                                                           | 2,705  | — | 30 | — | — | — | — | — | —     | 31 kap:r |
| — Hafre                                                          | 15,075 | — | 6  | — | — | — | — | — | 5 —   | 12 —     |
| — Blandsäd                                                       | 5,119  | — | 2  | — | — | — | — | — | 1 —   | 26 —     |
| — Ärter                                                          | 1,518  | — | 1  | — | — | — | — | — | —     | 17 —     |
| — Potatoes                                                       | 17,601 | — | 14 | — | — | — | — | — | 6 —   | 9 —      |

S:a Utsäde 62,407 tunnor 30 kap:r, eller på helt Mantal, Spannemål, 15 T:r 30 kap:r  
och Potatoes 6 — 9 —

Tillsammans 22 T:r 8 kap:r

hvarefter medelafkastningen, sedan utsädet blifvit afdraget, anses utgöra:

|                                                                          |         |   |                 |   |   |   |   |   |        |      |
|--------------------------------------------------------------------------|---------|---|-----------------|---|---|---|---|---|--------|------|
| Af Hvete 4,462 T:r 22 kap:r, eller på hemmanet i medeltal 1 T:a 19 kap:r |         |   |                 |   |   |   |   |   |        |      |
| — Råg                                                                    | 111,482 | — | 4               | — | — | — | — | — | 39 T:r | 25 — |
| — Korn                                                                   | 12,705  | — | 4 $\frac{2}{3}$ | — | — | — | — | — | 4 —    | 19 — |
| — Hafre                                                                  | 50,852  | — | 24              | — | — | — | — | — | 18 —   | 5 —  |
| — Blandsäd                                                               | 22,418  | — | 20              | — | — | — | — | — | 8 —    | —    |
| — Ärter                                                                  | 5,878   | — | 24              | — | — | — | — | — | 2 —    | 3 —  |
| — Potatoes                                                               | 104,101 | — | 12              | — | — | — | — | — | 37 —   | 4 —  |

S:a Afkastn: g 311,900 T:r 14 kap:r, ell. på helt Mant., Spannemål, 74 T:r 7 kap:r  
och Potatoes 37 — 4 —

Tillsammans 111 T:r 11 kap:r

eller i korntal beräknad, af Hvete, Råg och Potatoes, Sjette, och af Korn, Hafre, Blandsäd och Ärter, Fjerde kornet.

Vid jemförelse af 1828 års Berättelse inhemtas, att årliga utsädet och Spannemåls-productionen i Länet nu blifvit uppgifven till ungefärligen samma belopp, som berörde år; och, ehuru å de fleste hemmanen i Länet icke utsås öfver 16 tunnor spannemål, och sättas flere, än 5 å 6 tunnor potatoes, är likväl ostridigt, att årliga utsädet å en ganska stor del Egen- domar uppgår till dubbelt och vida derutöfver, hvaraf följer, att produ- ctionen i det hela med säkerhet tål en förhöjning af omkring 50 procent.

Af Trädgårdsväxter cultiveras mera än orten behöfver; men odlingen af Lin och Hampa ersätter ännu icke på långt när hvad derutaf erfordras.

Boskapsskötseln, emot hvars hastigare tillväxt, enligt hvad Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvande uti 1822 och 1828 årens Berättelser i underdånighet antydt, bristen på goda och tillräckliga betesmarker, i syn-

nerhet inom den egentliga Nerikes-provinsen, lägger hinder i vägen, synes dock allt mer och mer skrida till sin förbättring, och är numera otvifvelaktigt, att behovet utaf alla slag af Victualier-fylles inom orten.

Utaf de upplysningar åtskillige af Länets Schäferi-ägare behagat meddela Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvande, visar sig uppenbart, att den omsorg bemälte kunnige och erfarne hushållare hittills egnat åt Fårafvelns förbättring, ännu med samma varma nit fortgår. — Vid Bysta, der Electoral-hjorden år 1828 utgjorde 450 individer, är antalet nu nära tredubbel; vid Carlslund uppgår denne hjord till 500 djur, sedan 200 blifvit till annan Schäferi-ägarens egendom afförde, och vid Boo utgör stammen 486; af hvilket sistnämnde antal Får, ägaren detta år haft en contant inkomst utaf 3,825 R:dr 12 skill. Riksgäldssedlar. Vid Ullavi visa sig jemväl de lyckligaste resultat af den rastlösa omvårdnad, hvarmed innehafvaren utaf detta Boställe, Öfversten och Riddaren af Eders Kongl. Maj:ts Svärdsorden C. F. von Böhnen omfattat Schäferihandteringen; och endast vid Carlslund, der hälsotillståndet bland de äldre fåren äfven varit fullkomligt, och dödstillfällen högst sällsynta, har en starkare afgång bland Lammen ägt rum, i den mohn förädlingen tillagit; en omständighet, som isynnerhet tillskrifves fårens för tidiga parande.

Ännu har likväl icke någon bland Länets Allmoge vändt sin båg åt denne näringsgren; och innan den hos Allmänheten vanligt rådande, ehuru billiga farhåga för med kostnader förenade nya försök hunnit undanrödjas, genom erfarenheten af de fördelar en förädlad ullproduction medförer, lär Bonden, äfven på det enstaka hemmanet, icke påtänka någon förbättring af racen utaf det inhämska fårs slag, hvars ull vanan gjort honom böjd att anse mest användbar och tjenlig för sitt behof.

Så allmänt som varit att förmoda, hafva icke eller, vid betäckningar blifvit begagnade de från Strömsholms Stuteri till serskilde orter i Länets utgångne Beskällare; hvadan någon synnerlig verkan af denna åtgärd, till Hästafvelns upphjelpande, ännu icke hunnit visa sig.

Antalet af i Länet befintlige kreatur är nu uppgifvit utgöra:

|           |         |                      |             |             |    |
|-----------|---------|----------------------|-------------|-------------|----|
| Hästar    | 9,342,  | eller på helt hemman | något öfver | 3           |    |
| Oxar      | 12,877, | —                    | —           | närmare     | 5  |
| Kor       | 41,033, | —                    | —           | närmare     | 15 |
| Ungboskap | 15,244, | —                    | —           | öfver       | 5  |
| Får       | 44,674, | —                    | —           | nära        | 16 |
| Svin      | 14,115, | —                    | —           | något öfver | 5  |
| Getter    | 4,021,  | —                    | —           | nära        | 1½ |

Och

Och således, med undantag af ungboskapen, som med 91 stycken öfverstiger antalet af den uti 1828 års Berättelse upptagne, i allmänhet något mindre än det samma år uppgifne; dock torde äfven här den anmärkning icke sakna grund, att kreaturens antal, åtminstone hvad oxar och kor beträffar, är i verkligheten vida högre, än Tabellen utvisar.

De enskilda Skogarne hafva under senast förflutne fem år icke med mera omsorg än tillförene vårdade blifvit; och lär man, förr än tillgången å skogseffecten i orten blifver mindre, än den är, och prisen derå högre, ej få förvänta, att Allmogens uppmärksamhet skall fästas på en mera ändamålsenlig hushållning med denna sin Egendom, deraf Landtmannen, så vidt han ej är Stad nära boende, eller drifver Bergsbruk, för närvarande, med beräkning af huggnings- och forsel-kostnad, genom afsalu, ej kan beräkna någon inkomst, och således ej äger annan nytta än fyllandet af eget husbehof.

Å de för Eders Kongl. Maj:ts och Kronans räkning bibehållne kronoparker, Tysslingen och Krämare-marken, den förre af 650 tunland 20 kappland, och den senare af 480 tunland  $7\frac{1}{4}$  kapplands vidd, är det nya skogshushållningssättet, eller den så kallade trakthuggningen, infördt; och hafva öfrige kronoskogarne i Länet, nemligen Jägarebacken, Hällebråten, Højde-Edet, Silfvergrufvan, Sättran, Edsböle och Immetorp, tillsammans utgörande 1,661 Tunne- 19 kappland skogsmark, nu mera, i öfverensstämmelse med Eders Kongl. Maj:ts och Rikets Kammar-Collegii Circulaire den 14 April 1824 och serskilde af Eder Kongl. Majt i Nåder meddelde föreskrifter, blifvit till skatte försålda, emot sammanräknade 28,091 Riksdaler 28 skill. Banco; Uppgående den utaf desse Skogar bestämde Grundränta årligen till 44 Tunnor  $2\frac{1}{2}$  kappar Spannemål; dock beror antagandet af köpeanbudet för sistnämnde eller Immetorps Allmänning 14,684 R:dr 16 skill. nämnde mynt, ännu på Eders Kongl. Maj:ts Nådiga bepröfvande.

Vid de innevarande år af Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvande, till följd af 1805 års Nådiga Förordning om Skogarne i Riket anstälde Undersökningar å de i Länet befintlige Nio Härads-Allmänningar, funnos Intressenterne icke vara böjde för antagandet af det å krono-parkerne införde omförmåldte förändrade hushållningssätt, hvilket likväl, jemlikt 1827 års Skogsransaknings-beslut sedermera vid afverkningar å Hardemo Härads Allmänning blifvit begagnadt. Genom uteblifne frö-år, sedan trakthuggningen å sistnämnde Skog infördes, hafva de afbrukade trakterne ej förr än innevarande års höst kunnat ordentligen besås, hvilket medfört tvekan hos All-

mogen om nyttan af detta hushållningssätt, så mycket hellre, som medlet för åstadkommandet af den fälde traktens hastigare återväxt, än den naturen själf tillvägabringar, ansetts beroende af tillfälligheten huru lång tid emellan hvarje frö-år kan förlida; dock hafva delägarne i merberörde allmänning öfverenskommit, att tills vidare med trakthuggningen fortfara, för att derunder hinna öfvertygas om dess mer eller mindre användbarhet.

Ortens andra hufvudnäring utgöres af *Bergsbruket*, för hvars tillstånd under ifrågakomne tid Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvande nu går att i underdånighet redogöra; och anmärkes härvid först Grufvudriften och Malmstillgångarne:

*Isåsa Silfver-, Bly- och nu mera äfven Koppar-Grufva, i Lerbäcks Socken*, har de sednare åren endast tidtals blifvit bearbetad; derunder, så vidt anmaldt blifvit, någon Silfvermalm ej erhållits; hvaremot Kopparmalmsvinsten år 1831 uppgick till nära 1,660 Skeppund.

*Helleforss Silfvergrufva och Krigskärns Silfvermalmfält, uti Ljusnarsbergs Socken* drifvas nu mera endast på försök att åtkomma malm, som uti gamla Grufvors bottnar förmodas vara qvarlemnad efter forntidens brytningar; hvilket ändamål likväl hittills förfelats.

*Cobolt-Grufvorne* i förstnämnde och Hammars Socknar, som 1822 och de nästpåföljande åren öfver hufvud producerade 34,000 marker ren Cobolt, och sysselsatte öfver 800 personer, hafva, för bristande afsättning, sedermera tid efter annan måst inställa flere af sine arbeten, samt å dem begagna så kalladt hvilostånd. För närvarande äro blott Trenne Grufvor under bearbetning, utur hvilka, tillika med hvad som, genom serskilde kostsamme Bok- och Slamverks-inrättningar, utur äldre Varp och så kallade Sylt- samt Mos-högar samlats, sistledit år endast erhöles 7,659 marker Cobolt, hvarå, såsom utan all efterfrågan, något värde nu ej kan sättas.

Utaf de i föregående Berättelser omförmälte tvenne Koppar-Grufvor, har den vid *Håkansboda* i Rambergs Socken, i anseende till Malmfyndighetens betydliga minskning, Malmens aftagande i halt, jemte ökad kolåtgång till smältningen, med Eders Kongl. Maj:ts Nådiga tillstånd, sistledit år blifvit nedlagd; hvaremot den så kallade *Stor-Grufvan* i Nya Kopparbergs Bergslag ännu bearbetas, ehuru afkastningen i medeltal under de sista fem åren icke stigit öfver 40 Skeppund Gar-koppar, som, efter 130 R:dr Banco Skeppundet, i värde uppgått till 5,200 R:dr.

Utur det för några år tillbaka med arbete belagde Hesselkulla östra Malmfält i Wintrosa Socken hafva på de sist förflutne 7 åren erhållits omkring 700 Skeppund, till 6 procent skattad kopparhaltig Malm, årligen,

hvaraf en betydlig del blifvit afförd till Laxå Bruk i Vester-Neriket, der, enligt Eders Kongl. Maj:ts Nådiga Resolution af den 1 October 1831, en Kopparhytta kommer att uppföras.

*Jernmalms-Grufvorne*, serdeles uti Nora Bergslag, hafva under sednare åren lemnat vida mera Malm än tillföre, så att icke allenast ortens eget behof blifvit fylldt, utan äfven afyttring deraf skett till andre Provinser, såsom Småland, Wermland m. fl.; och beräknas brytningarne per medium årligen:

|                                                                                       |         |         |
|---------------------------------------------------------------------------------------|---------|---------|
| I Nora Bergslag till . . . . .                                                        | 116,017 | Skep:d. |
| i Lindes och Ramsbergs . . . . .                                                      | 35,227  | —       |
| i Lekebergs-lagen . . . . .                                                           | 15,036  | —       |
| i Lerbäcks Bergslags egne Grufvor . . . . .                                           | 2,275   | —       |
| och i Nya Kopparbergs, Hjulsjö, Grythytte och Helleforss<br>Bergslager till . . . . . | 30,920  | —       |

---

eller tillsammans 199,475 Skep:d.

Malmhöjde-Jernmalms-anledningar i Carlskoga Bergslag hafva länge varit kände och äfven tidtals arbetade, men ofta ödelagde i anseende till malmens sämre beskaffenhet. Den här erhållne har nemligen i dagen, eller på ringa djup varit intimt blandad med magnetisk Svafvelkis, som icke allenast förorsakat flere olägenheter i Hyttegången, utan äfven gifvit det deraf producerade jern den oart man kallat rödbräcka. Genom i sednare tider tillvägabragte förbättringar i Rostnings-metoderne öppnades en möjlighet för tillgodogörandet af äfven mindre välartade malmer; och ett Bolag har af sådan anledning, för omkring tvenne år sedan, bildat sig till bearbetande af Malmhöjde-malmen. Under användande af icke obetydliga capitaler har Grufvan blifvit afsänkt å ett temligen både rikt och samladt Malmlager, i hvilket Svafvelkisen på djupet synes aftaga, dock icke så att Malmen kan efter vanlig behandling på Masugnen användas. Genom understöd af Jern-Contoiret sattes Grufvu-Bolaget i tillfälle att uppföra en Rostugn efter Herr Cleophas's förslag, men de deruti anställda försök lära icke hafva lemnat önskad resultat, emedan Intressenterne nu äro i begrepp, att genom rostning, efter Schedinska metoden, göra malmen mera användbar. Då Malmstillgången inom detta fält icke är obetydlig och denne Bergslags-ort, utom ifrågavarande anledning, icke äger någon af värde, synes företaget blifva af stor nytta för Näringen, som nu i allmänhet lider af höga tillverknings-omkostnader, dels förorsakade af inköpsprisen å Mal-

men, dels ock härledande sig från det långa afstånd på hvilket Malmerne skola hämtas från Persbergs-, Dalkarlsbergs- och Åsbobergs på  $2\frac{1}{2}$  à 4 mils afstånd från Hyttorne i Carlskoga belägne Grufvor.

Grufve-arbetarnes antal i Nora Bergslag har i medeltal de sednare 6 åren utgjort 628 personer, till minst två tredjedelar Qvinfolk; och anses desse arbetare, sammanräknade uti Länets öfrige Bergslager, kunna till nära samma antal beräknas.

*Tackjerns-tillverkningen* har från och med 1827 till och med sistlidet år, efter medelberäkningen uppgått:

|                                                                                           |        |         |
|-------------------------------------------------------------------------------------------|--------|---------|
| i Nora Bergslag till . . . . .                                                            | 28,751 | Skep:d. |
| i Lindes och Ramsbergs . . . . .                                                          | 24,013 | —       |
| i Lekebergs samt en del af Carlskoga Bergs Fögderi . .                                    | 16,429 | —       |
| i Lerbäcks Bergs Fögderi . . . . .                                                        | 7,181  | —       |
| i den till Wermlands Bergmästaredöme hörande del af<br>Carlskoga Bergslag . . . . .       | 16,707 | —       |
| samt i Nya Kopparbergs, Hjulsjö, Grythytte och Helle-<br>forss Bergslager, till . . . . . | 39,583 | —       |

eller om året tillhopa 132,664 Skep:d,

och sålunda till icke mindre, än 13,605 Skeppund utöfver de föregående fem årens jemväl betydliga tillverkningar, ehuru äfven denna production, i värde, efter 7 R:dr Skeppundet, uppgående till 928,648 R:dr B:co, lika med den i 1822 och 1828 årens Berättelser uppgifne, endast är beräknad efter det quantum Tackjern, hvartill hvarje hytta i afseende på det Kongl. Maj:ts och Kronan tillfallande Tiondejern är taxerad, derifrån således det under värmningsdygnen tillverkade jernet blifvit afdraget.

Till någon del torde den förökade productionen kunna tillskrifvas de flere i Bergslags-orterna företagna Skiftes-förrättningar, hvarunder förut sparade Skogar mer än vanligt blifvit för Bergsbruket tillitade, af anledning, att Ägarne funnits i ovisshet om de vid den sparade skogen blefvo bibehållne, eller icke; en omständighet, som likväl vida öfverväges af den nytta desse Förrättningar medföra; men såsom här till hufvudsakligen bidragande måste man dock anse sednare tiders förbättringar vid smältningarne, hvarigenom, med besparing af kol, malmens jernhalt säkrare än förr uttages.

Färdigheten och hågen att tillreda gröfre tackjerns Gjutgods, har de sednare åren visat sig hos Hyttefolket vara i stigande; och äro i synnerhet vid Krokforss Gjuteri åtskillige arbeten af utmärkt godhet tillverkade.



*Stångjerns- och Manufactur-Smidet* saknar för närvarande tillräcklig afsättning, för att kunna uppehålla priset derå till den höjd som erfordras, för godtgörandet af de kostnader Bruksägaren för inköp af kol och tackjern, på tillverkningen nedlägger; och kan hans ställning vid denne tidpunkt således ej anses serdeles fördelaktigare, än år 1822.

Då de fleste Bruken under ifrågakomne fem år till sine privilegier ej undergått förändring, och någon synnerlig förhöjning eller nedsättning i smidet under tiden således icke eller kunnat inträffa, upptages äfven nu

### *Stångjerns-Tillverkningen:*

|                                                      |                |
|------------------------------------------------------|----------------|
| i Nora och Lindes Bergmästaredöme till . . . . .     | 55,000 Skep:d. |
| i den till Wermlands Bergmästaredöme hörande del af  |                |
| Carlskoga Bergslag, till . . . . .                   | 1,700 —        |
| och vid Bruken i Nya Kopparbergs, Hjulsjö, Grythytte |                |
| och Helleforss Bergslager, till . . . . .            | 7,250 —        |
| eller tillsammans till                               | 63,952 Skep:d, |

hvarföre värdet à 15 R:dr Skeppundet utgör 959,280 R:dr Banco; och har *Manufactur-smidet* i medeltal årligen blifvit beräknadt till något öfver 9,000 Skeppund, som efter 24 Riksdaler Skeppundet skattas till 216,000 R:dr Banco.

Emellan 8 och 900 personer anses vid Jern- och Manufactur-Verken äga jemn sysselsättning.

Vidare förekomma:

*Dylta Svafvelbruk.* Från och med 1827 till och med sistlidet år tillverkades härstädes:

|                                                         |                  |               |              |                          |
|---------------------------------------------------------|------------------|---------------|--------------|--------------------------|
| Svafvel . . . . .                                       | 672 Skep:d       | 5 Lisp:d      | —            | —                        |
| Victriol . . . . .                                      | 3,535 Skep:d     | 16 Lisp:d     | 13 Skålp:d   |                          |
| och Rödfärg . . . . .                                   | 7,829 Tunnor,    |               |              |                          |
| eller i medelberäkning årligen                          | 112 Skep:d       | 17 Skålp:d    | Svafvel,     | 589 Skep:d               |
| 6 Lisp:d                                                | 2 Skålp:d        | Victriol, och | 1,305 Tunnor | Rödfärg; uppgående till- |
| verkningsvärdet, efter 24 R:dr Skeppundet för Svafvel,  | 15 R:dr för Vic- |               |              |                          |
| triol och 3 R:dr Tunnan för Rödfärgen, tillsammans till | 15,443 R:dr      | 26            |              |                          |
| sk. 7 r:st. Banco.                                      |                  |               |              |                          |

*Latorps eller Beatae Christinæ Alunverk.* Under nyssnämnde tid har Aluntillverkningen vid detta Bruk uppgått till 11,645½ Tunnor, eller 1,940 Tunnor årligen, i värde à 19 R:dr Tunnan, skattade till 36,860 R:dr Banco.

*Risbacka* i Nora och *Ridkärns Rödfärgs-Verk* i Nya Kopparbergs Socken.

På förstnämnde ställe äro tillverkade 362 och på det sednare 582 Tunnor Rödfärg hvarje år öfver hufvud; derföre värdet efter nyssberörde pris således bestiger sig till 2,832 R:dr Banco. — Brist på ämne och tillverkningens dyrhet föranleder dock till farhåga, att Ridkärns-Verket inom kortt måste nedläggas.

*Lindbacka* i Ansta och *Ämmebergs Pappers-Bruk* i Hammars Socken.

Vid det förstnämnde är tillverkningen uppgifven till 5,035, och vid det sednare till omkring 1,000 Ris Papper om året, i värde ansedt till sammanräknade 22,842 R:dr Banco.

*Torps Pottaske-Bruk* i Askers Socken. Årliga tillverkningen derstädes af grå calcinerad Pottaska har nu blifvit uppgifven till omkring 540 Lispund, uppskattad till 1,810 R:dr Banco.

Vid desse Verk och Inrättningar sysselsättas omkring 250 personer.

Enligt Tabellen finnas i Länet 15 Tegelbruk, hvarest tillverkas 300,000 Tak- och 500,000 Mur-tegel, i värde upptagne till 12,000 R:dr Banco; 106 Tull-Mjölqvarnar; 31 Lego-Sågar; 17 Kalk-Ugnar, deri brännas vid pass 7,000 Tunnor Kalk, värderade till 4,500 R:dr; 2:ne Stampverk och ett Stenbrott; vid hvilket sistnämnde fem arbetare äga ständig sysselsättning med tillverkning af Qvarnstenar, Trappsteg, Plan- och Golfsten, Grafvårdar, med flere arbeten, uppskattade årligen till 2,400 R:dr Banco.

Vid Tegelbruken sysselsättas, å hvarje ställe, 2 å 3, och vid de öfrige Verken 1 å 2 personer.

### *Binäringar:*

Enligt hvad Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvande i 1822 års Berättelse haft Nåden upplysa, utgöra Bränvinsbränning, Kolning samt Foror och Skjutsningar de Binäringar, som här i orten egentligen af Landtmannen påräknas, såsom i mer eller mindre mohn bidragande hjälpmedel för hans bestånd; hvartill kommer, i Lerbäcks Socken, Nuhbsmidet, deraf flere hundra personer äga sin utkomst, och som anses tillskynda Socknen en vinst af omkring 20,000 Riksdaler Banco.

### *4:o Politisk Författning:*

*Kammarverk.* Ifrån början af år 1828 och till slutet af sistlidet år hafva Skattläggningar blifvit fastställda: 1828 den 12 Februarii: Å den till

Håkansboda Kopparverk lydande Recognitions-skog i Rambergs Socken, Trekantén kallad, ansedd till  $2\frac{1}{2}$  Mantal; 1830 den 3 Maj: å Bredsjöhytte Recognitions-skog i nämnde Socken,  $\frac{7}{12}$  Mantal; den 7:de Junii: å Finnå eller Stadra Bruks Recognitions-skog,  $1\frac{1}{2}$  Mantal; den 19:de Juli: å Stjernforss Bruks Recognitions-skog,  $5\frac{2\frac{1}{2}}{8\frac{1}{2}}$  Mantal; den 15 November: å Frösvidahls och Klockarhytte Recognitions-skog i Kihls Socken,  $\frac{7}{12}$  Mantal; den 29 November: å Gammelbo och Granhults Bruks Recognitions-allmänningar i Ramsbergs Socken,  $4\frac{1\frac{1}{2}}{8}$  Mantal; 1831 den 24 Januari: å Willingsbergs Bruks Recognitions-skog i Knista Socken,  $1\frac{3}{4}$  Mantal; den 15 April: å Lägenheten Gropakärret på Grimstens Härads Allmänning i Wisby Socken,  $\frac{1}{8}$  Mantal; den 16 Maji: å Laggaregrufve Allmänning i Lindes Socken,  $\frac{1}{8}$  Mantal; samma dag: å Grufängs Lilla Allmänning i Qvistbro Socken,  $\frac{1}{10}$  Mantal; Junii den 1:sta: å Hemmanet Norra Yxhult i Kumla Socken,  $\frac{1}{8}$  Mantal; 1832 den 29 Junii: å Torpet Räfthult på Kumla Härads Allmänning, skattlagdt till 13 sk. 1 rst. ränta; den 27 Julii: å Rockeholms Bruks Recognitions-skog i Grythytt Socken, skattlagd till  $\frac{2}{16}$  Mantal; den 19 November: å Dormhytte Recognitions-skog i Qvistbro Socken,  $\frac{1}{4}$  Mantal, samt den 3 December: å Wahlåse Bruks Recognitions-skog i Carlskoga Socken,  $\frac{7}{10}$  Mantal.

Härförutan äro följande Skattläggningar verkställda, ehuru desamma ännu icke hunnit fastställas, nemligen: 1:o å den inom Ramsbergs Socken belägne del af Klotverkens Recognitions-skog, med derå varande odlade och bebyggde Torp, till  $6\frac{1}{2}$  Mantal; 2:o å de inom Nya Kopparbergs Socken under Bergs Frälse-frihet innehafde så kallade Fjerdeparts Egendomar samt Skatteveds- och Dagsverks-Torp, af hvilka, i öfverensstämmelse med de i Eders Kongl. Maj:ts Nådiga Bref den 8 Maji 1829 bestämde Skattläggningsgrunder, uppkommit  $32\frac{4\frac{1}{2}}{4}$  Mantal; 3:o å Riddarhytte inom Ramsbergs Socken belägne Recognitions-skog, till  $2\frac{2}{4}$  Mantal; 4:o å Stubbe- och Röjsekräfts-Torpen Bredsjönäs och Korsslångviken, belägne på den Bredsjö Masugn i Nya Kopparbergs Socken tillslagne, till Hemmantal förut indelade Recognitions-Allmänning, hvilka blifvit satte, det förre till  $\frac{5}{16}$  Mantal och det senare till  $\frac{3}{2}$  Mantal; samt 5:o å det på här ofvan omförmalte Allmänning, Trekanten kallad, liggande Stubbe- och Röjsekräfts-Torpet Hartorp, skattlagdt till  $\frac{1}{8}$  Mantal.

Under samma tid, eller sednast förflutne fem år, hafva Ett Hundrade serskilde Byar och Hemman, tillsammans utgörande  $125\frac{1}{2}$  Mantal, blifvit i Laga Skifte fördelade.

På sätt Tabellen utvisar äro Hemmanen i Länets värderade sålun

|                   |                                                        | R:dr.     | eller hvarje helt hemman till | R:dr.    |
|-------------------|--------------------------------------------------------|-----------|-------------------------------|----------|
| 105 $\frac{1}{4}$ | Mantal Frälse Säterier.....till                        | 654,036   | 32                            | 6,229 —  |
| 54                | d:o Berustade d:o .....                                | 256,457   | —                             | 4,749 —  |
| 9                 | d:o Rå och Rör .....                                   | 29,103    | 16                            | 3,233 —  |
| 449 $\frac{2}{3}$ | d:o Frälse .....                                       | 1,615,025 | 32                            | 3,574 24 |
| 24 $\frac{7}{8}$  | d:o Bergs d:o .....                                    | 101,958   | 16                            | 4,246 —  |
| 225 $\frac{1}{4}$ | d:o Frälse Skatte .....                                | 875,703   | —                             | 3,892 —  |
| 12 $\frac{1}{4}$  | d:o Krono .....                                        | 30,990    | —                             | 2,582 24 |
| 263 $\frac{1}{2}$ | d:o Bergsmans d:o .....                                | 1,114,540 | 32                            | 4,237 24 |
| 10 $\frac{3}{4}$  | d:o Krono Rusthåll .....                               | 29,794    | —                             | 2,979 —  |
| 2 $\frac{1}{2}$   | d:o Augments Hemman ..                                 | 7,400     | —                             | 3,700 —  |
| 403 $\frac{1}{4}$ | d:o Krono Skatte d:o ..                                | 1,454,273 | —                             | 3,360 —  |
| 441 $\frac{4}{7}$ | d:o d:o Bergsmans d:o ..                               | 1,852,642 | —                             | 4,201 —  |
| 309 $\frac{7}{8}$ | d:o d:o Skatte Rusthåll ..                             | 1,072,270 | —                             | 3,470 —  |
| 303 $\frac{1}{2}$ | d:o d:o Augment .....                                  | 1,045,169 | 24                            | 3,116 —  |
| 72 $\frac{3}{4}$  | d:o Militiæ Boställen ..                               | 243,365   | —                             | 3,375 24 |
| 17 $\frac{3}{4}$  | d:o Civile d:o ..                                      | 65,777    | 24                            | 3,869 —  |
| 59 $\frac{1}{2}$  | d:o Ecclesiastique d:o ..                              | 211,839   | 32                            | 3,421 —  |
| 1 $\frac{1}{2}$   | d:o Acad. Hemman Kr. ..                                | 3,220     | —                             | 2,147 —  |
| 2                 | d:o Hospitals d:o d:o ..                               | 8,000     | —                             | 4,000 —  |
| $\frac{1}{2}$     | d:o Krigsmanshus d:o Sk. ..                            | 1,100     | —                             | 2,200 —  |
| 32 $\frac{1}{2}$  | d:o Recognitions-skogs H:n ..                          | 79,090    | —                             | 2,471 —  |
| 240               | saamt de serskilde Lägenheterne tillsammans till ..... | 600,992   | —                             | .....    |

Summa, Jord-Egendoms värde R:dr B:o. 11,352,747 16

Återstående Taxeringsvärdet 3,342,504 R:dr 16 sk. Banco, belöper sig således på Qvarnar, Sågar, Bruk, Masugnar, Stampar, samt öfrige Verk och Inrättningar på Landet.

Sjelfägande Jordbrukare förhålla sig till Arrendatorer och Brukare, i Öster-Neriket, såsom 3 till 1, men i den återstående delen af Länets, såsom 6 till 1.

Postföringen utgöres, enligt hvad Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvande i sista Berättelsen haft Nåden utreda, af 21 $\frac{1}{2}$  Mantal samt ett skattlagdt Torp; och Gästgifvaregårdarnes antal är 47.

Vid

Vid *Stats-Bidragens* af Landet fördelning på sammanlagde hemman-  
talet af hvarje serskilt slags natur, belöper sig på hvart helt hemman:

|                                         | Banco R:dr sk. r:st |    |    |
|-----------------------------------------|---------------------|----|----|
| Frälse Säteri . . . . .                 | 97:                 | 31 | 1  |
| Säteri Rusthåll . . . . .               | 255:                | 16 | 11 |
| Rå och Rör . . . . .                    | 85:                 | 37 | 10 |
| Frälse hemman . . . . .                 | 129:                | 26 | 3  |
| Bergs-frälse hemman . . . . .           | 111:                | 44 | 4  |
| Frälse Skatte-hemman . . . . .          | 126:                | 35 | 6  |
| Krono-hemman . . . . .                  | 155:                | —  | 10 |
| Krono Bergsmans-hemman . . . . .        | 151:                | 35 | 2  |
| Krono Rusthåll . . . . .                | 311:                | 27 | 11 |
| Krono Augments-hemman . . . . .         | 176:                | 23 | 1  |
| Krono Skatte hemman . . . . .           | 199:                | 16 | —  |
| Krono Skatte Bergsmans hemman . . . . . | 170:                | 19 | 4  |
| Krono Skatte Rusthåll . . . . .         | 349:                | 3  | 6  |
| Krono Skatte Augments-hemman . . . . .  | 198:                | 22 | 6  |
| Militiæ Boställen . . . . .             | 94:                 | 3  | 4  |
| Cevilt dito . . . . .                   | 127:                | 26 | 10 |
| Ecclesiast. dito . . . . .              | 98:                 | 4  | 2  |
| Academie-hemman . . . . .               | 125:                | 23 | 8  |
| Hospitals-hemman . . . . .              | 111:                | 36 | 3  |
| Krigsmanshus-hemman . . . . .           | 174:                | 22 | 4  |
| Recognitions Skogs-hemman . . . . .     | 142:                | 29 | 6  |

Äfven nu får Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvande härvid i underdånighet göra den anmärkning, att då de vid hemmanen skattskrifnes personella utskylder blifvit jorden påförde, en större Bidrags-summa, än densamma verkligen vidkänner, synes deraf utgå.

Kostnaden för *Rustning* och *Rotering* är beräknad efter enahanda grund som år 1828; och upptagas alltså utgifterne för en Hussar vid Lif-regements-Brigadens Hussar-Corps:

## Löneförmåner:

|                                                                                                                                                                                |           |
|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----------|
| Ett Torp, deraf årligen kunde utgöras 52 st. dagsverken à 16 skill. 6 r:st till . . . . .                                                                                      | 17: 42 —  |
| Torpets underhåll med nybyggnad . . . . .                                                                                                                                      | 7: 16 —   |
| Rusthållarens bruknings-kostnad, jemte Ved- och Qvarn-transporter . . . . .                                                                                                    | 4: 40 —   |
| Lega och städsel beräknad efter 12 års tjenstetid . . . . .                                                                                                                    | 4: 8 —    |
| Årlig Lön . . . . .                                                                                                                                                            | 2: — —    |
| Karle- samt Häst-munderingarne med alla tillbehör, och underhållet af båda årligen till . . . . .                                                                              | 29: 10 —  |
| Hästens inköpskostnad, 166 R:dr 32 skill., fördelad på 9 år . . . . .                                                                                                          | 18: 25 —  |
| Föda, skötsel och årliga skoning . . . . .                                                                                                                                     | 60: — —   |
| Rusthållarens tidspillan med transporter och skjuts till och ifrån möten och mönstringar, dagtractamenten på samlings- och uppbrottsdagar, ådermöten och mönstringar . . . . . | 6: 32 —   |
| Årliga Mötes-passevolancen, beräknad efter sistlidet års Krono-Räkenskaper, såsom öfverensstämmande med medelprisen för de sista fem åren . . . . .                            | 17: 43 —  |
| Summa Banco R:dr                                                                                                                                                               | 168: 24 — |

## För en Soldat vid Nerikes Regemente:

|                                                                                                     |          |
|-----------------------------------------------------------------------------------------------------|----------|
| Ett Torp, ansedt som dagsverks-torp, kunna gifva 30 dagsverken årligen à 16 skill. 6 r:st . . . . . | 10: 16 — |
| Åbyggnadens årliga underhåll, Torpets brukningskostnad, ved- och qvarn-transporter . . . . .        | 6: 16 —  |
| Årlig lön i penningar och persedlar efter Markegång . . . . .                                       | 27: — —  |
| Årligt beklädnads-bidrag . . . . .                                                                  | 3: 25 —  |
| Soldat-lega och städsel, beräknad efter 15 års tjenstetid . . . . .                                 | 3: 37 —  |
| Mötes-passevolance . . . . .                                                                        | 7: — —   |
| Summa Banco R:dr                                                                                    | 57: 46 — |

Vid Westmanlands Regemente, hvar till en del Rotar höra, är kostnaden ansedd drygare och utförd till . . . . . 70 R:dr.

Sedan Eders Kongl. Majt, uti Nådigt Circulaire af den 24 Mars sistlidet år, anbefallt Dess Befallningshafvande, att sammankalla Extra Rothållarne i Länet för att höra dem, huruvida de på vilkor Eders Kongl. Majts Nådiga Bref af den 15 Maji 1821 innehåller, ville åtaga sig, att,

vid infallande krig, præstera Hästar i stället för karlar, och bemålte Rotehållare, vid, till underdånig åttlydnad häraf, med dem hållne sammanträdanden, nästan mangrant ingått på Eders Kongl. Maj:ts berörde Nådiga framställning, hafva Contract om Extra Roterings-skyldighetens fullgörande på omförmäldte sätt emellan Eder Kongl. Maj:t och Kronan samt vederböran- des Extra Rotehållare blifvit upprättade.

Då Roten, enligt desse Contract, sedan den vid krigets början uppsatt antaglig häst, är fri från all vidare Remonterings-skyldighet, vid inträffande afgång, så länge kriget fortfar, men deremot, om hästen, vid krigets slut, är i behåll, äger att den återfå, har Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvande ansett Extra Roterings-skyldigheten utgöra både ett ringa och så tillfälligt besvär, att årliga kostnaden derföre ej efter någon grund kan beräknas, hvadan och någon slik kostnad ej blifvit Extra Rotarne påförd.

De till Rustningen anordnade Rüntor utgå:

Af 54 Mantal Säteri-Rusthåll:

|                                  |              |               |
|----------------------------------|--------------|---------------|
| Jordeboks- och hemmantals-räntor | 3,192: 3. 1. |               |
| Afrads-Spannemål . . . . .       | 771: 30. —   | 3,963: 33. 1. |

af  $10\frac{3}{8}$  Mantal Krono-Rusthåll:

|                                  |             |            |
|----------------------------------|-------------|------------|
| Jordeboks- och hemmantals-räntor | 716: 10. 1. |            |
| Afrads-Spannemål . . . . .       | 139: 43. 3. | 856: 5. 4. |

af  $309\frac{7}{8}$  Mantal Skatte-Rusthåll:

|                                  |                |                |
|----------------------------------|----------------|----------------|
| Jordeboks- och hemmantals-räntor | 22,444: 10. 4. |                |
| Afrads-Spannemål . . . . .       | 3,082: 36. 6.  | 25,526 46: 10. |

af  $2\frac{1}{8}$  Mantal Krono-Augments-hemman:

|                                  |             |             |
|----------------------------------|-------------|-------------|
| Jordeboks- och hemmantals-räntor | 159: 34. 2. |             |
| Afrads-Spannemål . . . . .       | 30: 8. 7.   | 189: 42. 9. |

af  $303\frac{1}{8}$  Mantal Krono-Skatte-Augments-hemman:

|                                  |               |                |
|----------------------------------|---------------|----------------|
| Jordeboks- och hemmantals-räntor | 19,699: 8. 1. |                |
| Afrads-Spannemål . . . . .       | 2,968: 31. 2. | 22,667: 39. 3. |

Summa Banco R:dr 53,204: 23. 3.

154~~42~~<sup>42</sup> Mantal erlægga Knechte-Rotefrihets-medel, till ett sammanräknadt belopp af 1,916 R:dr 39 skill. 7 rst Banco.

Med något öfver 25 R:dr bidrager hvar helt hemman till Clerici-Statens underhåll, och med nära 10 R:dr, allt Banco, till Fattigförsörjningen, eller samma belopp, som år 1828 härföre Jorden påfördes; Och äro kostnaderne för skjuts- och väg-hållning äfven nu beräknade till omkring 18 R:dr sagde mynt för hvardera, på hvarje helt Mantal.

Den under Rubriken *Diverse afgifter, Onera och Allmänna besvär* i Tabellen utförde Summa uppgår till 24,820 R:dr 44 skill. Banco; af hvilken Summa, så vidt den på Jorden belöper, enligt hvad Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvande i 1822 års Berättelse jemväl i underdånighet anmärkt, hemmanen så olika graveras, att då ett Mantal Säteri dertill bidrager med högre belopp, än något öfver En Riksdaler, utgör bidraget för ett Krono-Skatte-hemman nära 8 R:dr.

### *Politi.*

Prästerskapet och Kronobetjeningen i orten hafva nu som tillförene sig allena anförtröd vårdnaden om sedlighetens och ordningens vidmagthållande på Landet, och har den, sedan sista Berättelsen i underdånighet afgafs, förflutne tid ytterligare stadgat Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvandes förut i underdånighet yttrade öfvertygelse om tillräckligheten af desse Myndigheters controllerande tillsyn på Folkets förhållande i enskilda och allmänna lefvernet, deremot sällan något svårt besvärande förekommer.

Utom den väl inrättade Lancaster-Scholan inom Qvistbro Socken, egentligen för Svartå Bruks underhafvande, som benämnas efter Dess Ädelmodiga Stiftare, den *Fockska Skol-Inrättningen*; Äfvensom en dylik Schola, den Herr Bruks-Patron och Riddaren Strokirk på egen bekostnad låtit inrätta vid Ölsboda Bruk i Nysunds Socken, finnas nästan inom hvarje Församling inom Länets Scholor, under Prästerskapets inseende, der de af Allmogens barn, som icke äro i tillfälle att begagna de Allmänna Undervisnings-Verken i Städerne, vinna den nödigaste kännedom af Christendomens läror; äfvensom, på sine ställen, någon insigt uti räknande och skrivande; dock måste, så länge Församlingarne sakna förmåga, att aflöna skickligare och mera upplyste Lärare, än dem, hvarmed man nu, för bristande tillgångar, nödgas sig åtnöja, Allmogens bildning förblifva på den lägre ståndpunkt, hvaruti den för närvarande i allmänhet befinner sig.

Enligt hvad Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvande uti en serskild fråga haft Nåden utreda, äro utaf 56 Socknar, hvaraf Länets består, 42 med



Sockne-Magaziner försedde, hvilkas sammanräknade Spanmåls-fond uppgår till 10,685 Tunnor  $13\frac{1}{4}$  kappar Säd, största delen Råg, som likväl på de fleste ställen öfver Sommarens hel och hållen utlånas, utan att något deraf lemnas i Magazinet qvar; och äga sex af desse Socknar derförutan en penningefond af tillsammans 3,151 R:dr 13 skill. 4 r:st. Banco, samlad i ändamål, att uti behofvets stund i Spannemål förvandlas.

Utom Gästgifvaregårdarne finnas nu mera uti hela Länet på Landsbygden icke flere än åtta tillåtna krogar, af hvilka jemväl en och annan skulle kunna umbäras, ehuru med indragningen deraf, jemlikt senare Författningar, måste anstå, intil dess nu varande innehafvare, på ett eller annat sätt, afgå.

Under ifrågararande tid har hälsotillståndet i allmänhet varit ganska godt; endast uti en Socken af Länet hafva betydande Feber-epidemier åren 1831 och 1832 visat sig, hvartill orsaken tillskrifvits en vidlyftig träskartad Äng, hvilken likasom skiljer Socknen i tvänne delar. Sjukvården besörjes af Länets tvänne Provincial-Läkare, de i Provinzen boende Militair-Läkare, Stads-Physici i Askersund och Lindesberg samt Lazarets-Läkaren i Örebro.

Från och med år 1828 till och med sistlidit år hafva 1,094 personer, eller 219 årligen, blifvit vårdade i Lazarets- och Curhus-Inrättningen i Länet; och hafva, under samma tid, utgiften för denne Inrättning uppgått till 30,656 R:dr 35 skill. Banco, eller öfver hufvud till 6,131 R:dr 16 skill. 7 r:st. sagde mynt om året.

Sedan Läns-Hospitalerne år 1829 centraliserades i Wadstena, har Lazarets- och Curhus-inrättningen vunnit en betydlig förbättring och utvidgning, derigenom, att Länets Innevånare i slikt ändamål tillhandlat sig de utrymde Hospitalshusen, samt försatt dem i fullkomligt skick och försett den sålunda förnyade inrättningen med en fullständig materiel af sjukbeklädnad, sängar och öfrige utrednings-persedlar.

Omkostnaderne härföre hafva blifvit godtgjorde, medelst ett räntebärande Capital utaf besparade Curhusmedel, och genom ett frivilligt sammanskott af hvarje Mantals-skrifven person inom Provinzen; Äfvensom underhållskostnaden för sådane å Lazarettet emottagne sjuke, hvilka varit oförmögne att densamma godtgöra, hittills blifvit bestridd med af vederbörande årligen beviljade anslag utaf besparade enahanda medel.

I hela Länet utgjorde år 1829 sammanräknade antalet af dem, som åtnjoto underhåll eller understöd af de allmänna Fattigvårdsmedlen, 2,918 personer, eller vid pass 40:de-delen af hela folkmängden, omkring 116,000

menniskor; Och är Fattigförsörjningen samma år upptagen att hafva kostat minst 22,975 R:dr Banco, som för hvarje Fattighjon öfver hufvud utgör Sju Riksdaler 24 skill. berörde mynt. — Enligt Tabellen deremot är Fattigförsörjningen per medium beräknad, att årligen uppgå till 29,685 R:dr 33 skill. i r:st. Banco, eller närmare 7,000 R:dr mera, än hvar till densamma på sätt nyss berördt blifvit, år 1829 är vorden ansedd, hvilken skiljaktighet åter härleder sig derifrån, att uti här ofvan omsformäldte Fattigpersonal ej är inbegripet det icke obetydliga antal fattige, som, utan allt bidrag af Socknarne, utaf Bruks-, Grufvu- samt andre Inrättningsars Ägare enskildt underhållas.

Vid sistledit års slut utgjorde tillgångarne i Örebro Sparbank, den ende i Länets, sammanräknade 12,253 R:dr 32 skill. 9 r:st. Banco, eller nära fem gånger Bankens fond vid 1828 års utgång; hvilken betydliga tillökning utgör ett öfvertygande bevis på Inrättningens allt jemnt tilltagande förtroende.

Gästgifvareskjutsen, angående hvars ställande på Entreprenad, Länets innevånare, till följe af Eders Kongl. Maj:ts derom meddelde Nådiga befallningar, vid serskilde tillfällen, ehuru utan framgång, blifvit erinrade, utgöres ännu på sätt af ålder vanligt varit, dels med anslaget håll och dels med Gästgifvarens och Reservelagets Hästar; Och ehuru den i senare åren tillkomna Deligence-Inrättning emellan Stockholm och Götheborg, hvarvid Deligencen passerar Länets emellan Fellingsbro och Bodarnes Gästgifvaregårdar, synes vinna förtroende; kan Inrättningen likväl ännu icke anses hafva vunnit den omfattning, att på denne af Resande starkt begagnade väg, hållskjutsen derigenom synes blifva öfverflödig, eller tiden nu vara inne, att föreslå densammas fullkomliga upphörande.

Till befrämjande af Odjurens utödande, hafva nästan alla Socknar i Länets, med anledning af Eders Kongl. Maj:ts, uti Circulaire den 19 Junii 1830, derom gjorda Nådiga framställning, träffat föreningar om præmiers erläggande för, utom skallgång, dödade Rofdjur, till ett belopp af Tolf Riksdaler för Björn, Nio R:dr för Varg och Sex R:dr, allt Banco, för Lo.

#### Hvad slutligen

5:o *Städerna* i Länets beträffar; så befinna de sig så alldeles uti samma ställning, som för ett decennium tillbaka, att Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvande, som derföre vågar åberopa hvad angående dem i föregående tvänne Berättelser i underdånighet blifvit anfördt, nu ansett sig endast böra underdånigst anmärka följande:

Enligt 1830 års Mantals-längder utgjorde Folkmängden:

uti Örebro: 3,975,  
 uti Nora: 723,  
 uti Lindesberg: 765, och  
 uti Askersund: 781 personer, eller uti Länets sam-  
 telige Städer tillsammans 6,244 personer af alla åldrar och kön, och således  
 402 flere, än år 1825.

Sedan Eder Kongl. Maj:t, genom Nådigt Bref af den 13:de Maji 1830, behagat förkunna Örebro Stad enahanda förhöjning uti de Staden tillkommande Bro-, Hamn-, Mätare- och Vägare-penningar, som Arboga förut i Nåder tillagd blifvit, hafva Stadens inkomster härutaf, äfvensom af inflytande Marknads-Ståndspenningar, Städje-, Väg- och Källar-Frihets-medel, samt Tomt-, Gjernings- och Sak-Ören, årligen blifvit beräknade till omkring 2,550 R:dr Banco. —

Af de öfrige Städerna, uppbär:

|             |                            |             |              |
|-------------|----------------------------|-------------|--------------|
| Nora:       | Källarfrihetsmedel . . . . | 83: 36. 9.  |              |
|             | Gjerningsören . . . . .    | 31: — —     |              |
|             | Tomtören, Vretskatt, m. m. |             |              |
|             | omkring . . . . .          | 100: 11. 3. |              |
|             |                            |             | 215: — —     |
| Lindesberg: | Källarfrihetsmedel . . . . | 65: 7. 6.   |              |
|             | Gjerningsören . . . . .    | 27: 16. —   |              |
|             | Vägpenningar . . . . .     | 11: 5. 4.   |              |
|             |                            |             | 103: 28. 10. |
| Askersund:  | Källarfrihetsmedel . . . . | 41: 42. —   |              |
|             | Gjerningsören . . . . .    | 5: 32. —    |              |
|             | Vägpenningar . . . . .     | 40: — —     |              |
|             | Bro- och Hamn-penningar .  | 51: — —     |              |
|             |                            |             | 138: 26. —   |

Hvad utöfver desse inkomster erfordras till löner åt Stadens Tjenstemän, Underhåll af Allmänna byggnader och Broar m. m. uttaxeras af Borgerskapet samt Jord- och Husägare.

Antalet af Städernes Hus och Tomter, Hemman- och Tunnland-talet af dem tilltydande jord, utsädet och medelafkastningen samt antalet af der underhållne kreatur, tillika med Städernes Uppskattningsvärden och Stats-

Bidrag, värdes Eders Kongl. Maj:t i Näder inhämta af den för desamma upprättade härhos underdånigst bilagde Tabell.

Med djupaste undersåtliga vördnad, nit och trohet framhärdar,

Stormäktigste Allernådigste Konung!

Eders Kongl. Maj:ts

Underdånigste, tropligtigste  
Tjenare och Undersåte

N. SNOILSKY.

Örebro Slott i Lands-Cancelliet  
den 28 September 1833.

*Alb. Nyberg.*

T a b e l l   f ö r   L a n d e t   i n o m   Ö r e b r o   L ä n .

[illegible]

Örebro Slott i Lands-Cancelliet och Lands-Contoirt den 28 September 1833.

er Nädigste förordnande

A. Widén.

*A. Nyberg.*

T a b e l l   f ö r   S t ä d e r n e   i n o m   Ö r e b r o   L ä n .

[illegible]

Örebro Slott i Lands-Cancelliet och Lands-Contoirt den 28 September 1833.

Efter Nädigste Förordnande,

N. SNOILSKY.

A. Widen

A. Nyberg.